

www.2010againstopoverty.eu
www.stopkoyhyys.fi

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Näkökulmia köyhyyteen ja eriarvoisuuteen

Jouko Karjalainen

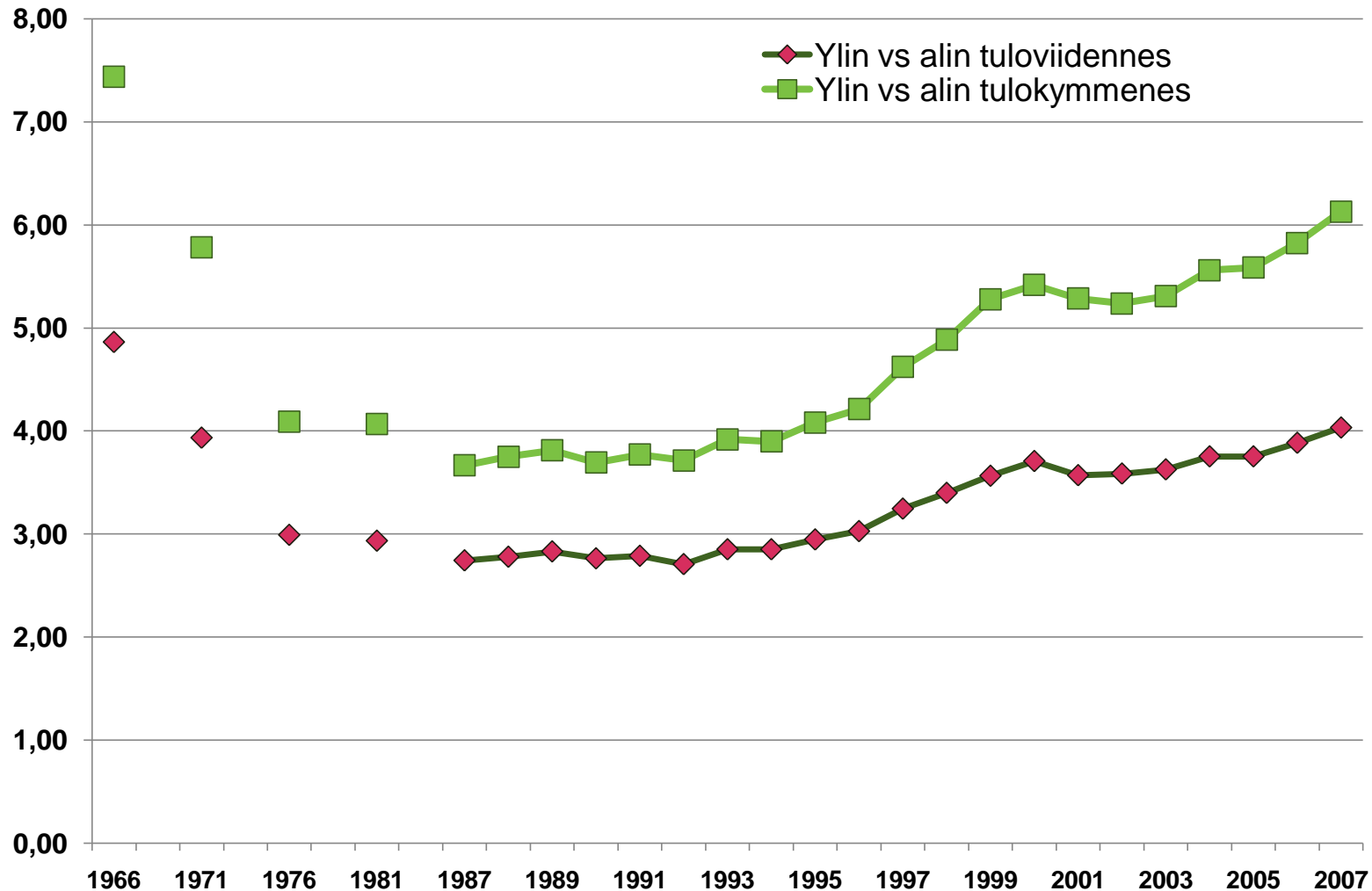
26.10.2010 Vaasan ammattikorkeakoulu

Köyhyys ja syrjäytyminen

- köyhyydelle ei yhtä "virallista" määritelmää
- useimmin käytetty n. suhteellinen tuloköyhyys
 - (nykyisin 60 % mediaani- eli keskitulosta)
- syrjäytyminen vielä vaikeampi määritellä
 - työstä
 - sosiaalisista suhteista
 - osallisuudesta

Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen ja –kymmenyksen tulojen suhde 1966-2007

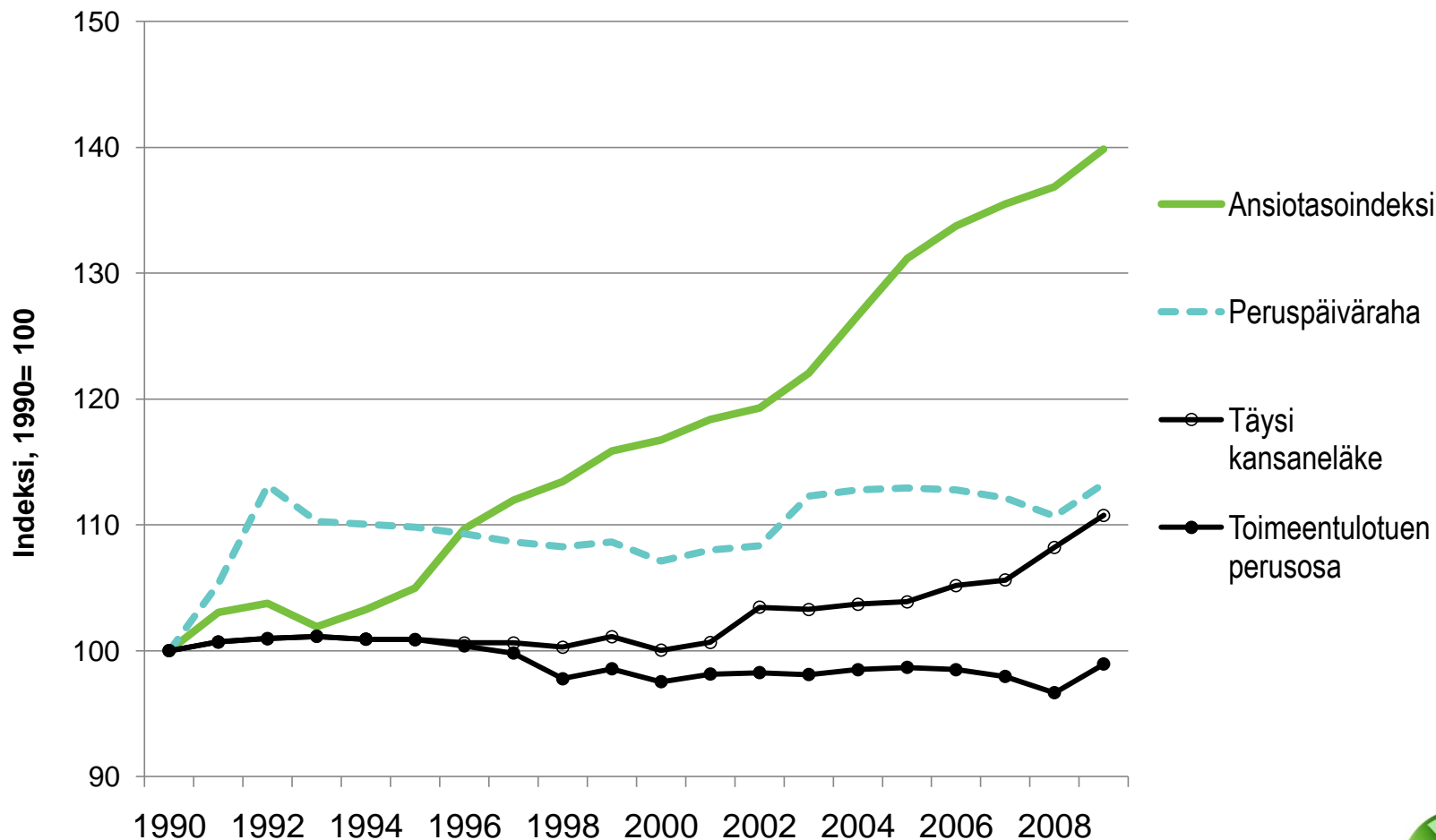

Suomi Euroopassa

- Suomen pienituloisuusaste (köyhyysriski) on noussut enemmän kuin muissa Euroopan maissa vuosina 1997-2008
- Kiinteällä pienituloisuusrajalla mitattuna köyhyysriski on useimmissa Euroopan maissa vähentynyt viiden viime vuoden aikana, mutta *ei* Suomessa!
- Tuloerojen kasvu on Suomessa ollut OECD-maiden nopeinta – ”erittäin vaarallinen tie, jolla on väistämättömiä sosiaalisia ja poliittisia seurauksia”
- Suomi OECD:n heikoin myös terveydenhuollon oikeudenmukaisuudessa

Ansiotason ja perusturvaetuuksien reaalin kehitys tammikuusta 1990- 2009 tammikuuhun (Kela 2010)

Tulotasot ja tuloerot

Sekä **tulotasot** että **tuloerot** vaihtelevat EU:ssa suuresti, eikä niiden välillä ole välttämättä yhteyttä:

tulotaso on jokseenkin samalla tasolla *pienten tuloerojen* Slovakiassa ja Tšekissä ja *suurimpien tuloerojen* Latviassa, Romaniassa ja Bulgariassa.

pienimmät tuloerot ovat Sloveniassa, Slovakiassa ja Ruotsissa, ja **suurimmat** Portugalissa, Bulgariassa, Romaniassa ja Latviassa.

Kaikki Pohjoismaat kuuluvat *pienten tuloerojen* ja korkean tulotason maihin, vaikka tuloerot kasvussa.

Tulotaso (ilman ostovoimavertailua)

- Luxemburgissa on **suurimmat tulot**,
- **matalimmat** Itä-Euroopan maissa (Slovenia poikkeus).
- **Suomi keskitasolla**: keskitulomme viisinkertainen Romaniaan verrattuna, mutta vain puolet Luxemburgin tasosta.
- Ruotsissa ja Tanskassa keskitulot ovat 7–10 prosenttia korkeammat kuin Suomessa, Norjassa 40 prosenttia korkeammat.

... yhdenvertaisuus on koetuksella

- Toimentulotukiasiakkaiden määrä kasvussa laman ja pitkäaikaistyöttömyyden seurauksena
- Leipäjonot tulleet jäädäkseen
- Väestön sosioekonomiset terveyserot kasvaneet
- Kuilu iäkkäiden tarpeiden ja tarjonnan välillä kasvanut

British Medical Journal (10/heinäkuu 2010) :

- Terveysthuollon menojen lisäyksellä ei yhteyttä väestötasolla kuolleisuuteen
- 100 dollaria asukasta kohti sosiaalihuoltoon vähentää kuolleisuutta prosentilla
- ”Köyhyys, syrjäytyminen ja huono koulutus tappava yhdistelmä”
- → rahaa päihdehuoltoon, mt-kuntoutujien sosiaalipalveluihin sekä köyhyyden torjuntaan
 - (Olli-Pekka Rynänen; Pekka Puska Aamulehdessä heinäkuu 2010)

Terveyserot

- kuolleisuuserot alimmassa tuloviidenneksessä ja ylimmässä
- vuonna 1992
- **naisilla kaksinkertainen ja miehillä kolminkertainen**
- vuonna 2003
- **naisilla miltei kolminkertainen ja miehillä nelinkertainen**

(McCallum ym. 2009)

Syrjäytymisongelmien vai ihmisten luokittelua?

- ”vaikeasti työllistettävät”
 - ei-työttömien ei-luokka
- ”vaikeasti asutettavat”
- ”vaikeahoitoiset”
- ”romanikerjäläiset”
- ”isoäidit”

Koulutuksen ulkopuolella % (17-24 v)

	1995	2000	2005	2008
• Pohjanmaa	10,5	8,4	8,5	9,5
• Etelä-Pohjanmaa	10,6	8,2	7,6	8,0
• Keski-Pohjanmaa	11,1	7,5	7,3	7,2
• Satakunta	13,4	12,1	11,1	11,5
• Koko maa	14,2	11,8	11,4	11,8

Pitkäaikaistyöttömät työttömistä

	1995	2000	2005	2008
• Pohjanmaa	29,7	29,2	24,7	20,9
• Etelä-Pohjanmaa	27,9	19,1	18,1	16,0
• Keski-Pohjanmaa	29,2	22,3	23,4	17,7
• Satakunta	32,4	28,8	27,8	24,2
• Koko maa	30,4	27,7	26,3	21,4

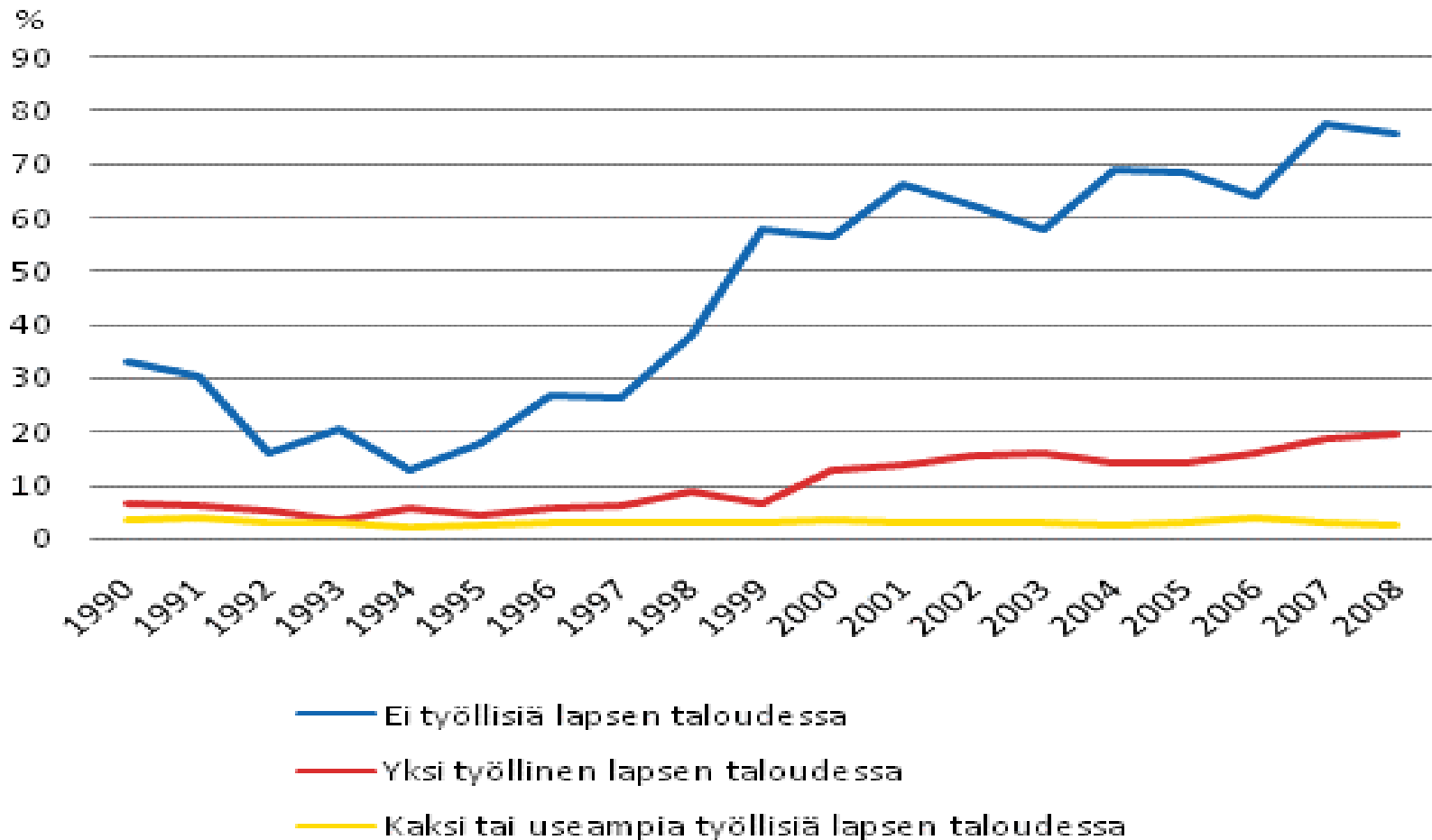
Lastensuojelun avotoimien piirissä

	1995	2000	2005	2008
• Pohjanmaa		3,1	4,0	3,0
• Etelä-Pohjanmaa		3,2	4,2	4,8
• Keski-Pohjanmaa		3,8	7,3	4,8
• Satakunta		4,0	7,0	4,4
• Koko maa		4,0	4,9	5,4

Köyhyysriski lapsiperheissä

(Tilastokeskus 2009)

Köyhänä koko elämä?

Vaikeasti vammaisina syntyneet tai nuorena esimerkiksi skitsofreniaan sairastuneet tai vammautuneet.

jos vammaisen henkilö ei vammansa vuoksi työllisty koskaan, elää hän köyhänä koko elämänsä

Vammaisten tulorakenne on tulonsiirtopainotteinen: invalidivähennykseen oikeutettujen tuloista suurin osa koostuu eläkkeistä.

Sosiaaliturvan tasolla on väliä.

El-sukupolvi?

- Ei ole Työtä, ei Koulutusta tai Harjoittelupaikkaa.
- Opetus- ja sosiaaliväki puhuu myös koulupudokkaista, joita on viranomaisten mukaan runsas 61 000 18 – 24 –vuotiaista.
- Heidän määränsä näyttäisi olevan nousussa.
- Nuorisotyöttömyys edelleen noin nelinkertaista muuhun työttömyyteen verrattuna
- Korkeakaan koulutus ei takaa paikkaa työmarkkinoilla

Yksin eläminen on köyhyysriski

- toimeen täytyy tulla yhden ihmisen tuloilla, eikä yksinelävä saa välttämättä tukea tai ymmärrystä elämäänsä kohtaan
- yhteiskunnat ovat kehittyneet siihen suuntaan, että yhden ihmisen tulot useinkaan eivät riitä köyhyysrajan yläpuolelle
- ilmiö yhteinen rikkaille maille
- sosiaalipolitiikassa on ollut vahva perhepolitiikan agenda

Velkaongelmat

- velkaantumisaste 106,3 %
- Kotitalouksien luottokanta 98 miljardia €
 - asuntoluotot 74 mdr € (3,5 x 1990)
 - kulutusluotot 15 mdr € (2 x 1990)
- luottotietonsa menettäneitä 305 000
- ulosottovelallisia 221 000

Maahanmuuttajien köyhyys

- Maahanmuuttajien työttömyys- ja koulupudokkuusriski kolminkertainen muuhun väestöön verrattuna
- Myös riski toimeentulotukiasiakkuuteen kolminkertainen
- Etnisen köyhyyden syynä lisäksi matalapalkkatyöt, pitkäaikais- ja toistuvaistyöttömyys (suomennos Heikki Taimio 2010)
- Pk-seudulla siivoojista jo puolet maahanmuuttajia
- Ryhmäkohtaiset erot suuria, työllisyystilanne paranee oleskeluvuosien myötä

Suhde velkoihin muuttunut?

- kodin ja sen isot kertahankinnat →
- kulutusluotot

- poikkeustila →
- pysyvä elämäntilanne

- kevytmielinen velkaantuminen →
- kevytmielinen luotonanto

(Heinonen 2010)

Keskellä – ja sivussa?

- Hyvinvointivaltion kuluttaja on
- valistunut
- valikoiva
- - ja hänellä on varaa maksaa
- hän ei ole
- väsynyt
- luottamuksensa menettänyt
- - eikä köyhä

Leena Eräsaari

Työ parasta sosiaaliturvaa ja syrjäytymisen ehkäisyä?

- KYLLÄ
JOS
- Työstä maksetaan asianmukaista palkkaa
- TAI
- Työharjoittelu lisää aidosti työmarkkinoille osallistumisen väyliä (vrt. Kuntoutussäätiö)
- Mikä on sellainen “paras sosiaaliturva”, johon tarvitaan muuta sosiaaliturvaa tueksi?
- “Työ on paras poliisi !” (Nietzsche)

Työmarkkinoiden murros jatkuu

- lomautukset vähentyneet, työttömyys ja etenkin pitkäaikaistyöttömyys kasvussa
- ainakin 150 000 ihmistä työmarkkinoiden ulkopuolella (Pekka Tiainen/TEM, 9.9.2010)
- kohtuullisen toimeentulon takaavaa työtä ei riitä kaikille
- Erilaisten työllistämistoimenpiteiden vaikuttavuus ei ole kovin hyvä
- Saumattomien ja joustavien työpolkujen rakentaminen vaikeaa
- Roolit ja vastuut eri toimijoiden välillä ovat sekavat (organisaatiomuutos?)
- Oikeus työhön!? Ei vain suunnitelmiin

Näin Suomessa?

- : Saat potkut – tule harjoittelijaksi
(Uusi Suomi 13.10.2010)

EU 2020

1. Tutkimus- ja kehitystavoite (3 % BKT:stä)
2. Työllisyystavoite (75 %)
3. Koulutustavoitteet (keskeyttäneet alle 10 %, korkea-asteella 40 %)
4. Ilmastotavoite (20/20/20)
5. **Köyhyystavoite (- 20 miljoonaa henkilöä)**

EU:n köyhyyden torjuntatavoite

Pienituloisuus:

- **Aineellinen puute:** kotitaloudet, joilla on vähintään 4 mittarin 9 puutteesta.
- **Vajaatyölliset taloudet:** kotitaloudet, joiden yhteenlaskettu vuotuinen työllisyyspanos alittaa 25 % siitä ajasta, mikä olisi mahdollista.
- lisäksi kansallisia mittareita

Kun tulonjaon eriarvoisuus kasvaa

- Ihmisten välinen luottamus vähenee
- Naisten asema heikkenee
- Mielen terveysongelmat yleistyvät
- Elinajan odote lyhenee
- Lapsikuolleisuus kasvaa
- Sukupovien välinen tuloriippuvuus kasvaa/
sosiaalinen nousu vaikeutuu
- Eriarvoisuus koulutukseen hakeutumisessa kasvaa
- Henkirikokset yleistyvät
- Vankien määrä kasvaa

(suomennos Heikki Taimio PT 2010)

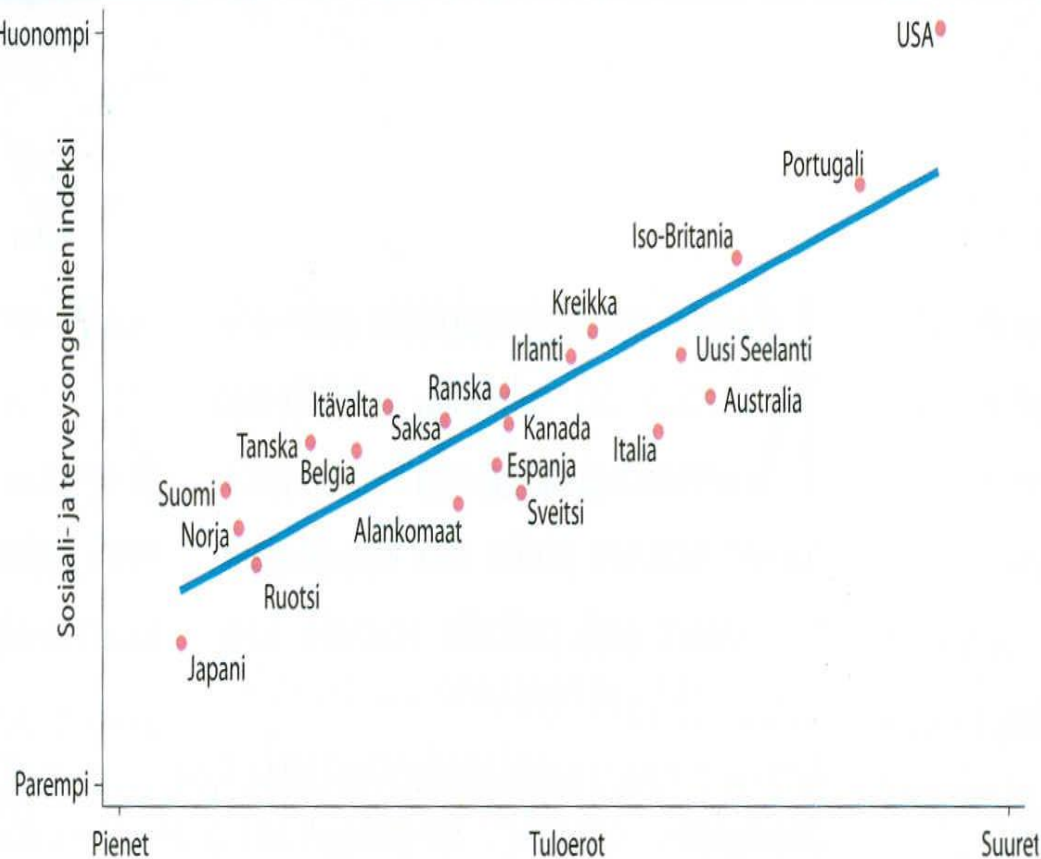
**Richard Wilkinson and Kate Pickett: The Spirit Level: Why More Equal
Societies Almost Always Do Better**

Kuvio. Tulonjaon eriarvoisuuden (vaaka-akseli) yhteys terveys- ja sosiaaliin ongelmien indeksiin (pystyakseli).

Indeksi koostuu seuraavista muuttujista:

- Eliniän odote
- Luku- ja matemaattiset taidot
- Lapsikuolleisuus
- Henkirikokset
- Vankien määrä
- Teini-ikäisten synnytykset
- Luottamus
- Ylipaino

Lähde: www.equalitytrust.org.uk.